

ORHAN PAMUK'UN POSTMODERN BİR LABİRENTTE YAZIYI ARAYAN KAHRAMANLARI

Fethi DEMİR*

ÖZET

Orhan Pamuk'un romancılık kariyerindeki en önemli dönemlerden birini hiç kuşkusuz postmodernizm bağlamında değerlendirilen *Kara Kitap* ve *Yeni Hayat* adlı yapıtları oluşturur. Yazarın ününü hem Türkiye'de hem de dünyada arttıran bu yapıtlar, Türkiye'de postmodern romanın avangart örnekleri arasındadır. Postmodern bir labirenti andıran bu metinlerde, anlatının merkezinde ise esas olarak yazıyı, ilhamı, edebiyatı arayan iki yazar adayının girift ve çokanlamlı yolculukları vardır. Bu özellikleriyle, gerek *Kara Kitap* gerekse *Yeni Hayat*, Alman edebiyatında "Künstlerroman" olarak tanımlanan ve bir sanatçının kendini gerçekleştirme sürecini anlatının odağına yerleştiren roman türüyle benzerlikler gösterir. Nitekim hem *Kara Kitap*'in hem de *Yeni Hayat*'in ana kişinin "yazıya ulaşma" ve "yazar olma" sürecine tekabül eden bu anlam arayışı, anlatının merkezinde yer alır ve kurgudan temaya, zamandan mekâna, anlatım tekniklerinden bakış açısına kadar tüm roman unsurlarını belirler.

Anahtar Kelimeler: Kara Kitap, Yeni Hayat, Postmodernizm, Yazıya ulaşma, Künstlerroman.

ORHAN PAMUK'S HEROES LOOKING FOR WRITING IN A POSTMODERN LABYRINTH

ABSTRACT

Orhan Pamuk's *The Black Book* and *The New Life* works, which are considered in the context of postmodernism, constitute one of the most important periods of his novel writing career. These works, which increased the writer's popularity both in Turkey and in the world, are shown among avant-garde examples of postmodern novels in Turkey. In these texts resembling a postmodern labyrinth, at the centre of narration: there are basically attempts of two writer appliers who are looking for writing, inspiration, literature to attain writing/to be a writer. By means of these features both *The Black Book* and *The New Life* resemble a novel genre which named as "Künstlernovel" in German literature and establishes self-actualization process of a craftsman at the centre of narration. Likewise this pursuit of meaning corresponding to process of "attainment to writing" and "being a writer" of main character in both *The Black Book* and *The New Life* takes place at the centre of narration and determines all novel elements from fiction to theme, from time to place, from narration techniques to point of view.

Key Words: The Black Book, The New Life, Postmodernism, Attain to Writing, Künstlernovel

* Yüzüncü Yıl Üniversitesi Erciş MYO Öğr. Gör. El-mek: mfethi_demir@yahoo.com

Giriş

Deneysel bir yazar olan ve hemen her romanında farklı biçim denemeleri yapan, farklı türlerden romanlar kaleme alan Orhan Pamuk'un tematik dağarcığı da oldukça çeşitli ve renklidir. Pamuk; Doğu-Batı, kimlik, İstanbul, gelenek-modernlik, darbeler, Kemalizm gibi siyasi, kültürel temaların yanı sıra yalnızlık, yabancılaşma, baba-oğul ilişkisi vb. bireysel temaları, romanlarında değişik biçimlerde işler. Yazarın bu bağlamda özellikle postmodern romanlarında üzerinde durduğu ana izleklerden biri de hiç kuşkusuz bir yazarın doğuşunu, gelişimini, yazar olana dek yaşadığı sıkıntıları, içinden geçtiği psikolojik süreçleri hikâye etmeye dayanan "yazıya ulaşmak/yazar olmak" temasıdır.

Pamuk'un tüm romanları yazıyla, edebiyatla uğraşan roman kişileriyle doludur. Örneğin *Cevdet Bey ve Oğulları*'nda Refik, önce köy kalkınma projeleri, ardından köklü bir kültür devrimi gerçekleştirmek için makaleler, raporlar yazar. Yine Refik'in mühendis arkadaşı Muhittin, çirkinliğini ve yalnızlığını şiir yazarak ödünlemeye çalışır. *Sessiz Ev*'de de yazıyı hayatının merkezine yerleştirmiş roman kişileri vardır. Meşrutiyet aydını Selahattin Darvinoğlu, tüm hayatını bir türlü tamamlayamadığı ansiklopedisini yazarak tüketir. Oğlu Doğan ile torunu Faruk'un durumu da ondan farklı değildir. *Beyaz Kale*'de de Hoca ile Venedikli Köle bir taraftan Doğu ve Batı'ya dair birikimlerini birbirleriyle paylaşmak için ayrı ayrı, öte taraftan padişahı etkilemek için birlikte risaleler, kitaplar, raporlar hazırlar. *Benim Adım Kırmızı*'da ise Enişte Efendi, Kara'dan, padişah için gizlice hazırladığı kitaptaki minyatürlerin her biri için hikâyeler yazmasını ister. *Kar*'da ise romanın başkişisi olan Ka, şairdir ve Kars'ta geçirdiği üç gün boyunca on dokuz tane şiir kaleme alır. Yine Muhtar ve Lacivert şiirle uğraşırken, Necip ise Türkiye'nin ilk İslami bilim-kurgu romanını bitirmeye çalışır. *Masumiyet Müzesi*'nin başkişisi Kemal ise Füsun'a duyduğu aşkı ölümsüzleştirmek için ondan kalan eşyaların hikâyesini Romancı Orhan'a yazdırır.

Tüm romanlarında yazmak temasını değişik biçimlerde kullanan Pamuk, *Kara Kitap** ile *Yeni Hayat*'ta** ise bu temayı, anlatının merkezine yerleştirir. Postmodern bir labirenti andıran bu çok katmanlı metinlerde, anlam katmanlarından birini de yazıyı, ilhamı, edebiyatı arayan iki yazar adayının hem maddi hem manevi, hem yatay hem dikey, hem fiziksel hem ruhsal, hem soyut hem somut yolculuğu oluşturur. Bu yapıyla, gerek *Kara Kitap* gerekse *Yeni Hayat*, Alman edebiyatında "Künstlerroman" olarak tanımlanan ve bir sanatçının kendini gerçekleştirme sürecini konu edinen roman türüyle benzerlikler gösterir. Hem *Kara Kitap*'ın hem de *Yeni Hayat*'ın ana kişinin "yazıya ulaşma/yazar olma" sürecine tekabül eden bu anlam arayışı, anlatının merkezinde yer alır ve kurgudan temaya, zamandan mekâna, anlatım tekniklerinden bakış açısına kadar tüm roman unsurlarını belirler. Nitekim bu bağlamda hayat bulan roman kişilerini şu başlıklar altında değerlendirebiliriz:

1. Yazı Arayışının Öznesi Olan Kişiler

Hem *Kara Kitap*'ta hem de *Yeni Hayat*'ta kurgu, bir yazar adayının yazıya ulaşma sürecine dayanır ve bu sürecin öznesi konumunda olan bir kişi vardır. *Kara Kitap*'ta arayışın öznesi, karısı Rüya ile kuzeni Celal'i arayan Galip iken, *Yeni Hayat*'ta ise onun yerini, Canan ve Nahit/Mehmet/Osman'ı arayan Osman alır.

Kara Kitap'ın ana kahramanı Galip, -aynı zamanda amcasının kızı olan- eşi Rüya'nın kendisini terk etmesinden önce basit bir hayat süren sıradan biridir. Fiziksel özelliklerinden hemen

* (1992), İstanbul: Can Yayınları, 13. Baskı. (Makalede verilen sayfa numaraları eserin bu baskısından. Ayrıca sayfa numaraları verilirken kitabın adı KK biçiminde kısaltılmıştır.)

** (2006), İstanbul: İletişim Yayınları, 70. Baskı. (Makalede verilen sayfa numaraları eserin bu baskısından. Ayrıca sayfa numaraları verilirken kitabın adı YH biçiminde kısaltılmıştır.)

hemen hiç bahsedilmeyen Galip'in tüm hayatı, gerek metinlerarası göndermelerle gerekse Celal'in yazıları bağlamında yazıyla ve edebiyatla dolu bir atmosferde geçer. Batılılaşma yanlısı üst sınıf bir aile ortamında büyüyen Galip, ilkokula gitmeden iki yıl önce babaannesinden okuma yazma öğrenir. İlkokula başladıktan sonra da hayranı olduğu Celal Salik'in yazılarını okumaya ve bunları gazeteden kesip saklamaya başlar. Yine Rüya ile, Şeyh Galip'in *Hüsn-ü Aşk*'indeki gibi birlikte büyür, aynı okullara gider ve onu ilk gördüğü andan 19 yıl, 19 ay, 19 gün sonra evlenir.

33 yaşında genç bir avukat olan Galip'in ev ile iş arasına sıkışan rutin hayatını değiştiren olay, eşi Rüya'nın kendisini terk etmesidir. Rüya, geride on dokuz kelimelik bir mektup bırakarak kaybolur. (KK, 41) Günlük yaşamdaki bu basit olay, kurmacanın dünyasına girdiği andan itibaren çok karmaşık bir nitelik kazanır. Aynı anda yine hayranı olduğu gazeteci Celal Salik'in de ortadan kaybolması olayları daha karmaşık bir hale getirir. Bu karmaşık ve çok katmanlı anlam dünyası kahramana da yansır ve Galip, bu çoğul dünyada çok katmanlı bir karaktere dönüşür. Öyle ki Galip'in Rüya'yı ve Celal'i araması; yazının ve ilhamın aranması, bir rüyanın peşine düşülmesi, bir kimlik arayışı hatta bir ulusal kimlik arayışı çabası gibi farklı anlamlar kazanır. (Atakay 1990; aktaran Esen 1996, 36) Galip'in kişiliğinin ve kimliğinin farklı yönleri de bu arayış süreci içerisinde açığa çıkar. Romanda sıkça gönderme yapılan tasavvufi edebiyatın diliyle ifade edilecek olursa, "ham insan" konumunda bulunan Galip, bir imtihanın, arayışın arifesindedir. Yazı ve edebiyatla dolu bu imtihan ve arayış süreciyle birlikte kişiliğinde önemli değişimler meydana gelecek ve bir bakıma "insan-ı kamil"e ulaşacaktır.

Galip, yolculuğun başında tedirgin ve duygusal bir ruh haline sahiptir. Öyle ki Rüya'nın kendisini terk etmesini çocukluk olarak değerlendirir. (KK, 49) Rüya'nın kendisini terk edişinin nedenlerini ta çocukluklarından itibaren ilişkilerini gözden geçirerek bulmaya çalışır. Önceleri karısının kısa sürede eve döneceğini düşünerek, gerçeği aile bireylerinden saklar; öte taraftan Rüya'yı arama planları yapar. Rüya'nın gidebileceği yerlerin listesini çıkarır, eski arkadaşlarını arar, tanıdıklara sorar; fakat Rüya'nın izine bir türlü rastlayamaz. Sonra da "popüler kültürüyle, gizli tarihiyle, esrariyle, karanlık mezarlarıyla yazarın şekil verdiği İstanbul imgesinin içine dalıp" (Kutlu 1990; aktaran Esen 1996, 21) karısını aramaya başlar. Bu arayış süresince Celal'in yazıları ona eşlik eder, ipuçları sunar ve Galip'in arayışını daha derin, felsefi ve aşkın bir boyuta taşır.

Galip, Celal'in bakışlarını sürekli üzerinde hissederek (KK, 66) arayışını devam ettirir. Artık Rüya'nın yanı sıra roman boyunca laytmotif olarak tekrarlanan "hayattan daha şaşırtıcı tek şey olarak değerlendirdiği yazıyı da" (KK, 75) aramaktadır. Örneğin Celal'i sormak için gittiği Milliyet gazetesindeki yazarlarla polemikler üzerinde yürüyen edebi, siyasi, kültürel ve politik tartışmalar yapar. Yine Rüya ile sık sık yaptıkları gibi sinemaya gider ve filmi izlerken bir taraftan Rüya'ya dair hayaller kurar, öte taraftan toplumsal hafızanın yitimi, gelenek-modernlik, Doğu-Batı gibi toplumsal sorunlara dair fikirler üretmeye çalışır. (KK, 103) Bu düalist yapı Galip'in kişiliğinin ana eksenini oluşturur. Çünkü Celal'in ikizleşme, benzeşme, kendini bir başkasının gözüyle görme, bakmak-görmek, perspektif gibi konulara değinen "Göz" adlı yazısından sonra Galip, yavaş yavaş Celal'e dönüşmeye başlar. Öyle ki bir taraftan Rüya ile Celal'i, Rüya'nın eski kocasının oturduğu gecekondu mahallelerinde ararken, "bir eşi de Celal'de olan balıksırtı ceketini" (KK, 113) giyinmektedir.

Galip, arayışını genelev, camii, pavyon, otel, karanlık sokaklar gibi birbirine tezat mekânlarda sürdürürken kendini, kişiliğini değiştirecek önemli olayların içinde bulur. Merih Manken Atölyesi'ndeki Celal'in mankeni karşısında, içinden "senin yüzünden kendim olamadım hiç!" (KK, 176) demek gelir. Dante'nin *İlahi Komedi*'sini çağrıştıran yolculukların neticesinde artık, Celal'in yerine geçmeye hazırdır. Nitekim birinci bölümünün sonunda, yolculuğunun ilk aşamasını tamamlayarak Şehrikalp apartmanına varır. Celal'in yazılarının tıpkı çocuk dergilerindeki bulmacalar gibi birbirine açılan kapılardan geç geç bir hedefe yaklaşıldığı duygusu oluşturduğunu düşünen

Turkish Studies

Galip, (KK, 201) Celal'in Şehrikalp apartmanındaki dairesine yaklaşıncaya tüm bu yazılardan geçe geçe başka birine dönüşmenin de keyfini yaşar. (KK, 207)

Galip, "tiryakisi olduğu bir konuda açılan ilk müzeyi heyecan, sevgi, hayranlık ve saygıyla gezen bir meraklı gibi hastalıklı bir titizlikle düzenlenmiş evin oda ve koridorlarını gezdikten," Celal'in yazılarını okuduktan sonra, O'nun pijamalarını giymeye, O'nun yatağında yatmaya, kimliğini üstlenmeye ve zamanla O'nun adına gazeteye yazı yazmaya başlayacaktır." (Uğurlu 2003, 29) Celal'in dairesinde bulunduğu her şeyi okumaya başlayan Galip, bir bakıma bilinç olarak da Celal'in iç dünyasına nüfuz etmeye, onun kişiliğini, ruhunu, hayata bakışını anlamaya çalışır. Bu noktadan sonra Galip'in arayışının da tamamen hedef değiştirdiğini gözlemleriz. Çünkü esas olan Rüya'yı aramak ikinci plana itilir ve onun yerini, tali planda kalan Celal ve onun şahsında yazıya ulaşma çabası alır. *Mantık-ut Tayr*'daki gibi yolculuğun sonuna yaklaşıldıkça asıl aranan şeyin farklı bir yerde olduğu açığa çıkar. Galip de sekiz saatlik bir okumanın sonunda kafasındaki Celal imgesinin bütünüyle değiştiğini ve kendisinin de bu değişimle birlikte başka birine dönüştüğünü düşünür. (KK, 246) Bu arada, Celal'in "*Hikâye Anlatamayanların Hikâyesi*" adlı ikinci yazısı, yazı yazmanın önemini, hikâyesini anlatamayan çoğunluğun sıkıntısını anlatırken aslında Galip'i yazı yazmaya teşvik eder. Çünkü Celal'in yedek yazılarından geriye bir tane kalmıştır ve biri Celal'in yerine geçip yazılara devam etmezse Celal'in otuz beş yıllık köşesi boş kalacaktır. (KK, 252) Galip, büyük bir hırs ve umutla Celal'in arşivini okumayı, onun otuz yılda biriktirdiği insan yüzü fotoğraflarına bakmayı, onlardan bir şeyler çıkarmayı sürdürür.

Galip'in kişiliğinde önemli bir kırılma noktası da Celal'in adıyla yazı yazmaya başlamasıdır. Galip Şehrikalp apartmanından sonra ikinci noktaya da varır ve "cümlelerin ve düşüncelerin akışına kendini bırakarak" (KK, 302) yazar. Yazma ediminin verdiği huzurla İstanbul'da keyifli bir yolculuk yapan Galip, tekrar Şehrikalp apartmanına döner. Celal'in fanatik bir okuru ve hayranı olan F.M. Üçüncü ile Celal'in yazıları, üslubu ve işlediği konular üzerine telefonda uzun bir tartışmaya girer. Galip'in Celal'in Şehrikalp Apartmanındaki dairesine girmesinden hemen sonra ortaya çıkan F.M. Üçüncü'nün Galip'i Celal zannederek sürekli araması Galip'in Celal'e dönüşme sürecini hızlandırır. Nitekim BBC'den gelen gazetecilerle buluşur ve kendini onlara Celal olarak tanıtarak röportaj yapar, ki bu durum Galip'in Celal'e dönüşme, onun kimliğini edinme sürecinin tamamlandığını gösterir. Galip, röportajda da "hayatın en önemli sorununun insanın kendisi olabilmesi ya da olamaması olduğunu keşfetmiş" (KK, 384) bir şehzadenin hikâyesini anlatır ki kitaptaki son köşe yazısı da "*Şehzadenin Hikâyesi*" adını taşır. Aynı saatlerde Celal'in ve Rüya'nın öldürülmesi de esas itibarıyla Galip'in bir yazar olarak doğuşunu net bir biçimde ilan eder.

Galip, Celal ve Rüya'yı aramak için çıktığı yolculukta kendini ve yazıyı bulur ki kişiliğindeki bu döngüsellik *Mantık-ut Tayr*'da olduğu gibi arayışın başladığı yerde yani kişinin kendisinde bitmesi anlamına gelir. Daha genelleştirerek söylenecek olursa Galip, Rüya ile Celal'in alegorik birer figür olduğu düşsel ve içsel bir yolculuğun sonunda yazıya ulaşır. Hatta onların ölümüne sebep olarak yani onları aşarak yazıya varır. Bugün Rüya'dan bana kalanlar ise yalnızca yazılar" (KK, 426) diyen Galip, tüm olayları özetleyerek kitabın sonuna geldiğini duyurur ve roman boyunca bir laytmotif olarak kullanılan "hiçbir şey hayat kadar şaşırtıcı olamaz. Yazı hariç. Yazı hariç. Evet, tabii, tek teselli yazı hariç" (KK, 426) sözünü tekrarlar. Başka bir ifadeyle öykünün sonunda Celal ölür ve "Galip onun yerine geçerek yol gösterici olma görevini yüklenir. Ama onu taklit ederek değil, onun gibi işe sarılarak, onun açısından bakmayı öğrenerek" (Bayrav 1991; aktaran Esen 1996, 78) başarır bunu.

Yeni Hayat'ta yazıyı arayan kişi ise Osman'dır. *Kara Kitap*'taki Galip gibi fiziksel olarak hemen hiç betimlenmeyen Osman yirmi iki yaşında, biraz çekingen, içe kapanık bir mühendislik öğrencisidir ve "güzel, nazik, yumuşak ve anlayışlı bir kadın" (YH, 12) olan annesiyle birlikte Erenköy'de sakin ve mütevazı bir hayat sürer. Babası Akif Bey, devlet demiryollarında müfettiş olarak çalışırken birkaç yıl önce vefat eder.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Annesinden başka kimsesi olmayan Osman'ın okul ile ev arasına sıkışan rutin bir hayatı vardır. Tıpkı *Kara Kitap*'ın Galip'i gibi asosyal bir kişi olan Osman'ın tek sığınağı kitaplardır. "Sol ya da sağ, dinci ya da sosyalist, herhangi bir siyasi görüşe yakınlık duymayan" (YH, 38) Osman, çocukluğundan beri okumayı sever, bir bakıma gerçek hayattan çok kitapların dünyasında yaşar. Bu sebeple Osman'ın pratik yaşamla karşılaşması, insanları tanınması ve en önemlisi kendinin farkına varması için bir arayışa, yolculuğa çıkması gerekir. Nitekim genç, dinamik ve tecrübesiz bir üniversite öğrencisi olan Osman'ın romanın başında adı bile belli değildir. Arayışları neticesinde yazıyla birlikte; adını, kimliğini ve kişiliğini bulacaktır.

Osman'ın arayış süreci de tıpkı Galip'inki gibi yazıyla ve edebiyatla dolu bir atmosfer içerisinde ilerler. Çünkü romanın merkezinde yazma eylemi vardır ve birçok roman kişisi bir biçimde yazıyla uğraşmaktadır. Öyle ki romanın içindeki Rıfkı Hat'ın yazdığı "*Yeni Hayat*" adlı bir roman "tüm yazar karakterlerin hayatını değiştirir ve hepsi de hayatlarını değiştiren bu kitabın yazarının peşine düşerler. Aslında kitap ve yeni hayat arasındaki ilişki yazar ve yazma eylemi arasındaki interaktif ilişkiyi de içine alır." (Saraçoğlu 2003, 118) Başka bir ifadeyle "Dante'den ödünç alınan bir başlığı kendi kitabına koyan Orhan Pamuk'un roman kişilerinden Rıfkı Hat'ın kitabının adıdır 'Yeni Hayat'; oradan da kitabı yeniden yazarak yaşayan ana kişi Osman'ın kitabının adıdır ve aynı kitabı Nahit/Mehmet/Osman da yazmaktadır." (Ecevit 2004, 142-143) Örneğin Rıfkı Hat, Osman'a "bir kitap yazacağım (...) kahramanına da senin adını vereceğim" (YH, 249) diyerek kitaba başlar. Osman da Rıfkı Hat'ın kitabından anladıklarını cümle cümle defterine geçirir. (YH, 41) Aynı kitabı değişik amaçlar uğruna Nahit/Mehmet/Osman da yazmaktadır. Dr. Narin'in ajanlarından Omega'nın "bu özel eserin üzerindeki adın takma olduğunu sanıyorum" (YH, 136) diye rapor tutması ise kimin yazar, kimin kahraman, kimin okur olduğunun belirsizleştiği muğlâk bir atmosferi imler.

İşte Osman'ın yazıya giden yolculuğu; yazının, yazarın, okurun iç içe geçtiği bu postmodern labirentte başlar. "Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti" (YH, 7) diyen Osman, okuduğu kitaptan fışkıran ışığın etkisiyle adeta kendinden geçer. Aslında kitap Osman'ın yıllardır biriktirdiği ruhsal, düşünsel birikimin patlamasını sağlayan bir simgedir. Çünkü kitabı okur; önce sarsılır, dışarı çıkar, sokaklarda gezer. Kitaptan yansıyan ışıkla yeni bir hayata ve dünyaya dalar ve bu düşsel âlemin içine bütünüyle gömülmek ister. (YH, 8) Kitabı okuduğunun ertesi günü âşık olur ve aşkın sarsıcı etkisi ile "kitaptan fışkıran ışık" (YH, 20) birleşince hayatının rayından çıktığına karar verir. (YH, 20) İçine düştüğü bu yeni âlemdeki yalnızlık duygusundan kurtulmak için kendisine benzeyen diğerlerini aramaya koyulur. Önce kitabı elinde gördüğü ve âşık olduğu Canan'la tanışır ve onunla kitap hakkında konuşur. Canan da onu, kitabı okuyan ve yeni bir hayatın olup olmadığını daha önce deneyen Nahit/Mehmet/Osman'la tanıştırır. (YH, 28) Nahit/Mehmet/Osman'ın "(o)kursan eğlenirsin, inanırsan hayatın kayar" (YH, 29) telkinini dikkate almaz ve kitapta anlatılan yeni bir dünyanın ve hayatın izini sürer.

Osman, *Kara Kitap*'ın Galip'i gibi, bir taraftan âşık olduğu Canan'ı öbür taraftan kendisini derinden etkileyen kitabı arar. Çünkü yeni bir hayata ulaşmak için çıkacağı yolculukta kendisine rehberlik edecek tek kişinin Canan olacağına inanır. (YH, 36) Bu yüzden Canan'ın eski arkadaşlarını arar, evine defalarca farklı seslerle telefon eder ama onu bir türlü bulamaz. Canan'ın da hayalini kurduğu yaşamın da uzaklarda olduğuna karar verir ve (YH, 44) uzun otobüs yolculuklarına çıkar. (YH, 48) Osman, bir kaza yerinde Canan'la karşılaşır. Bu silik, isimsiz ve sıradan bir kişi olan Osman'ın ilk başarısıdır. Nitekim arayışının ilk aşamasını tamamlayabildiği için yazar tarafından bir bakıma ödüllendirilir ve kendisine bir kimlik verilir.

Osman'ın yazıya ve edebiyata varan yolculuğunda ikinci bir durak da Dr. Narin'le tanışmasıdır. Kitabın sırrına vakıf olduğunu düşündüğü Nahit/Mehmet/Osman'ın babası Dr. Narin'in evine götürülen Osman kendini "tıpkı masallardaki gibi birden bambaşka bir ülkede" (YH, 106) bulur ve bu atmosfere uygun olarak tıpkı bir masal kahramanı gibi davranır. Nitekim Dr. Narin'in "Oğlum

Turkish Studies

ol! Onun yerine geç. Benden sonra her şeyi sen götür” (YH, 130) önerisini kabul etmez. “Padişah, kral ya da dev (Dr. Narin), kahramana (ana kişi Osman’a) başarması için zor bir görev verir. (Nahit/Mehmet/Osman’ı bulup öldürmek). Ancak bu görevi yerine getirdikten sonra, sarayda/şatoda tutsak kalan kıza (Narin’in konağında kalan Canan’a) kavuşabilecektir kahraman.” (Ecevit 2004, 124) Önceleri olay yerinden kaçmakla Dr. Narin’in oğlu olmak arasında bocalayan Osman, harekete geçmeden önce sıkı bir bilinçlenme dönemi yaşar. Dr. Narin’in Nahit/Mehmet/Osman’ı takip etmeleri için peşine taktığı ajanların tuttuğu raporları okur. Rıfki Hat’ın kitabının nasıl toplatıldığını sonra tekrar nasıl dolaşıma girdiğini (YH, 135), Nahit/Mehmet/Osman’ın kitapla nasıl tanıştığını, nasıl etkilendiğini ve neler yaptığını (YH, 139) bütün ayrıntılarıyla öğrenir. Rıfki Hat’ın ölümünü, Nahit/Mehmet/Osman’ın vurulmasını ve kendisinin bir kurban olarak nasıl seçildiğini kavrar. (YH, 156) Osman, artık harekete geçmek için hazırdır. Canan’ı, Dr. Narin’e emanet eder, “vatan savunmasına koşan gönüllü bir asker gibi” (YH, 168) tekrar yollarla düşer.

Osman artık Dr. Narin ajanlarından Seiko’nun betimlemesiyle “hiçbir özelliği olmayan hülyalı bir genç” (YH, 156) olmaktan sıyrılarak kararlı, amaçları doğrultusunda hareket eden bir kahramana dönüşür. Bu dönüşüm de onun arayış serüvenindeki diğer bir aşamayı sembolize eder. Çünkü Osman, Nahit/Mehmet/Osman’ı öldürmek için yola çıkar. Galip gibi sürekli takip edildiğini, gizli bir gözün kendisini takip ettiğini düşünen Osman, aradığı Nahit/Mehmet/Osman’a Viranbağ kasabasındaki bir sirkte rastlar. (YH, 192) Onu takip eder, onun kendi adını kullandığını öğrenir (YH, 195) ki bu sahne aynı zamanda roman boyunca adı söylenmeyen Osman’ın adının, ilk kez açıklandığı andır. Osman’ın adının açıklanması, Osman’ın artık olgunlaştığını ve daha da önemlisi kendi kimliğini bulduğunu imler. Roman boyunca isimsiz olan Osman, arayışının sonunda kitabın, yazının sırlarına vakıf olan Nahit/Mehmet/Osman’ı, Yeni Dünya Sineması’nda Sonsuz Geceler adlı bir filmi izlerken öldürür. (YH, 215) Osman’ın Nahit/Mehmet/Osman’ı öldürmesi simgesel olarak yazıyı temsil eden hedef kişiye ulaşmayı, onu aşarak yazıya ulaşmayı sembolize eder. Başka bir ifadeyle Osman artık kişiliğine, kimliğine, adına ve en önemlisi yazar kimliğine ulaşır.

Osman, kişiliğini ve kimliğini bulduktan sonra ikinci kez yolculuğa çıkar. Fakat Osman’ın bu ikinci taşraya çıkışı birincisinden oldukça farklıdır. İlk çıkışında kitapta anlatılan dünyayı ve hayatın ve yazının sırlarını bulmaya çalışan Osman, ikinci seferinde kitapta anlatılanların gerçek hayattaki izdüşümlerini arar. (Şen 1996, 11) Bu sebeple Osman’ın ikinci yolculuğu, kişiliğini ve kimliğini bulmuş bir yazarın duygularından çok aklıyla hareket ederek gerçekleştirdiği bir yolculuktur. Osman, ikinci yolculuğunun sonunda hayatın ve yazının sırrını kendince çözer. Nitekim yaklaşmakta olan kazayı ve ölümü “(b)unun hayatımın sonu olduğunu anladım. Oysa ben evime dönmek istiyordum, yeni bir hayata geçmeyi, ölmeyi hiç mi hiç istemiyordum” (YH, 275) sözleriyle karşılar. Sonuçta romanın ilk bölümünde “kitabın anlattığı dünyaya bütünüyle girdiğimde, karanlıkla alacakaranlık arasında çıkan bir melek gibi gördüm. Kendi ölümümü” (YH, 10) diyen Osman’ın aynı şeyi romanın sonunda yaşaması, birinci bölümle son bölümü çakıştırır. “Bu da bir bakıma Osman’ın romanın başında bulunduğu yerde olduğunu göstermektedir. Ruhsal bir deneyim yaş(ar), duygusal, düşünsel düzlemde bir yolculuk yap(ar), kendini ve çevresini farklı bir bakış açısından gözlemle(r)” (Bozdemir 1998, 131) ve sonunda adına, kimliğine ve “Yeni Hayat”ın (yazının/edebiyatın) sırrına vakıf olur.

2. Yazı Arayışının Nesnesi Konumunda Olan Kişiler

Hem *Kara Kitap*’ta hem de *Yeni Hayat*’ta arayışın öznesi konumunda olan yani yazıyı, ilhamı, sanatı arayan kişileri harekete geçiren, onların uzun yolculuklara çıkmasını sağlayan kişiler vardır. *Kara Kitap*’taki Rüya ile *Yeni Hayat*’taki Canan, *Hüsn-ü Aşk*, *Leyla ile Mecnun* vb. mesnevilerde kahramanın arayışa çıkmasına vesile olan kadın figürler gibi arayışın öznesi konumundaki kişinin kendini bulmasına yardımcı olurlar. Galip de, Osman da arayışlarının bir noktasından sonra Rüya’yı ve Canan’ı aşarak başka bir hedefe yönelir. Kadınların biraz silik, cansız ve tali planda kalmasının

Turkish Studies

temel sebebi de budur. Arayışın öznesi konumundaki kişinin harekete geçmesini sağlarlar, bir müddet arayışın hedefindeki kişiymiş gibi varlıklarını sürdürürler daha sonra işlevlerini tamamladıkları için sahnedeki çekilirler.

Kara Kitap'ta Galip'in arayışına aracılık eden kişi, aynı zamanda amcasının kızı olan eşi, Rüya'dır. Rüya, tıpkı arayışın hedefindeki kişi konumunda olan Celal gibi nesnel varlığı pek olmayan, Galip'in anlatımları, hatırlamaları bağlamında romana dâhil olan bir kişidir. Kitapta Rüya'nın cismani varlığı bir kez romanın ilk sayfasında görülür ama yazar bunun bir yanılsama olduğunu hissettirir dikkatli okurlara: (Koçak 1991; aktaran Esen 1996, 148) "Rüya'nın çenesi yastığın kuştüyüne gömülmüştü. Alnının eğiminden, o sırada aklının içinde olup biten harika şeyleri insana korkuyla merak ettiren gerçekdışı bir yan vardı." (KK, 9) Rüya, kitabın ilk sayfasındaki bu mistik atmosferin içerisindeki muğlâk görüntüsünün dışında somut olarak hiç görünmez.

Sadece uzun bacaklı, uzun saçlı, otuz yaşlarında genç ve güzel bir kadın silüetinde beliren Rüya, evliliklerinin üçüncü yılında evini ve eşini, geride on dokuz kelimelik bir mektup bırakarak terk eder. Galip'in kendisini aradığı bir haftalık süre boyunca ise ağabeyi Celal'in Nişantaşı'ndaki gizli dairesinde kalır. Burada Celal'in anlattığı hikâyeleri yazmaya çalışır, polisiye romanlar okur. Cinayet günü Celal'le sinemaya gider, sinema çıkışında Alaaddin'in dükkânının önünde silahlı saldırıya uğrarlar, Celal olay yerinde ölürken göğsünden yaralanan Rüya, Alaaddin'in dükkânına sığınır. Fakat kimselerin görmediği Rüya'nın cesedi ertesi gün oyuncak bebekler arasında bulunur.

Galip'in yazıya, edebiyata ulaşmasına dayanan anlam katmanında ise Rüya'nın işlevi değişir. Galip'in yolculuğunun içerdiği çoğul anlamlara koşut olarak Rüya, farklı anlamlar kazanarak çokanlamlı bir sembole dönüşür. Rüya'yı aramak için yollara düşen Galip, Şehrikalp apartmanına ulaştığında Rüya'yı aramayı ikinci plana iter ve onun yerine, tali planda olan Celal'i ve onun şahsında yazıyı aramasını koyar. Bu değişim Rüya'nın işlevini de değiştirir. Galip'in kendisini ve yazıyı bulmasını tetikleyen bir vasıtaya dönüşen Rüya, "okurun o beyhude merakını, yorum tutkusunu ve fantezisini okşayan bir vaat" tir. (Koçak 1991; aktaran Esen 1996, 148) Romana tasavvufi bir yorum getiren Sooyong Kim ise Rüya'nın, Galip'in maşuka yani yazıyı simgeleyen Celal'e ulaşmasında bir evre olduğuna dikkat çeker. (Kim 1993; aktaran Esen 1996, 252) Sonuçta Rüya, Galip'in yazıya ulaşmasına vesile olan, onu harekete geçiren ve aynı zamanda romanın çokkatmanlı ve postmodern yapısına uygun çoğul anlamlar içeren bir figürdür.

Kara Kitap'taki Rüya'nın işlevini *Yeni Hayat*'ta Canan üstlenir. Canan, Osman'ın yolculuğa çıkmasına vesile olan kişidir. İdeal sayılabilecek bir aile ortamında büyüyen Canan, tıpkı Osman gibi mimarlık fakültesinde öğrencidir. Başta Nahit/Mehmet/Osman olmak üzere Samsunlu Dr. Mehmet ve Osman, Canan'a âşık olur. Bir bakıma kitabın sırrına ermek isteyen kişilerin yolu Canan'dan yani aşktan geçmektedir. Canan bir taraftan cinsel olarak arzulanan güzel bir kadinken öte taraftan tasavvufi anlamda ideal sevgiliyi yani Allah'ı simgeleyen bir figür ve çileli bir yolculuğun sonunda varılması gereken mutlak güçtür.

Canan aslında Nahit/Mehmet/Osman'ın sevgilisidir. Romanın olay zamanından yaklaşık bir buçuk yıl önce Nahit/Mehmet/Osman'la tanışır ve ondan etkilenir. Nahit/Mehmet/Osman'ın anlattıklarından etkilenen Canan da "Yeni Hayat"ı okur ve kitabın büyüsüne kapılır. Bu esnada Osman'la karşılaşır. Aynı dönemde kitabın sırrını aradığı için babası Dr. Narin'in ajanları tarafından vurulan Nahit/Mehmet/Osman, Canan'ın başına bir şey gelmemesi için kimseye haber vermeden ortadan kaybolur. Bunun üzerine Canan da "onun izindeyim. Onun bıraktığı işaretleri topluyorum" (YH, 68) diyerek sevgilisinin peşine düşer. Kitap'tan etkilenen ve Canan'a âşık olan Osman da Canan'ın izini sürer. Canan'la Osman'ın yolu bir trafik kazasında kesişir ve yeni hayatı beraber aramaya başlarlar. Bir kaza sonrası ölmek üzere olan Efsun Kara kendisiyle kocası Ali Kara'nın kimliklerini Osman ile Canan'a verir. Çünkü Canan, ölmek üzere olan kadına, bir melek olarak

görünür ki (YH, 81) Canan'ın bir simge olarak ihtiva ettiği anlamlardan biri de budur. Nitekim“(r)omanın birçok yerinde, ana kişinin âşık olduğu Canan'la melek arasında koşutluk kurulmakta ve Canan'dan melek diye bahsedilmektedir.” (Ecevit 2004, 94)

Osman'ın içsel yolculuğunda Canan'ın işlevi, esas itibariyle Dr. Narin'in konağında biter. Osman'ı aşkıyla harekete geçiren, ona belirli bir yere kadar refakat eden ve bir yanılısma da olsa onunla evliymiş gibi davranan Canan'ın görevi artık sona erer. Nitekim Osman, Nahit/ Mehmet/ Osman'ı bulmak için tekrar yola koyulduğunda Canan, Dr. Narin'in evinde kalır. Osman tekrar konağa döndüğünde ise Canan'ın ani bir kararla İstanbul döndüğünü duyar. (YH, 217) Bir süre daha Canan'ı arayan Osman'ın zihnindeki Canan imgesi de “her seferinde (...) bir parça erir ve karanlık gecede kaybolur gider.” (YH, 223) Osman daha sonra Canan'ın “Samsun Sosyal Sigortalar Hastanesi'nde çalışan ve kitabı okuduktan sonra onu herkesin yaptığından bambaşka ve sapasağlam bir yolla sindirim sistemine katıp huzur ve mutlulukla yaşayabilen geniş omuzlu” (YH, 224) doktorla evlenerek Almanya'ya yerleştiğini öğrenir.

Sonuçta Osman'ın kitabı, yazıyı, ilhamı ve edebiyatı bulma sürecine belirli bir süre eşlik eden Canan, çok boyutlu, çok kimlikli bir figürdür. Orhan Pamuk da “**Canan**, yalnızca sevilen ve özellikle Tanrı ya da Tanrı'ya aracılık edendir ya da 'aşk'tır diye, parmağımla bir alegorinin unsurlarını işaret etmek istemiyorum” (Oran 1994, 6) diyerek, Canan'ın farklı anlamlarına dikkat çeker. Ayrıca Canan'ın “metindeki hayatın bu dünyanın içinde bulunabileceğine en saf şekliyle inanan” (Altuğ 1994, 114) kişi olduğunu dile getirir. Yıldız Ecevit'e göre ise “Canan, hem ana kişinin tensel isteklerinin odağıdır, hem de aşkın varlık imgeleriyle donatılmıştır; tasavvuf edebiyatında da çoğu kez ayırt edilemeyen bu alegorik karışıklığı içinde barındırır.” (Ecevit 2004, 187) Mustafa Ever, Canan'ın ergenliğe dokuz yaşında girmesiyle Dante'nin Betarice'i aynı yaşta görmesi arasında bir simetri kurarak, Canan'ın metinlerarası boyutunu vurgular. (Ever 1995; aktaran Kılıç 2006, 279) M. Sıdık Aslankara ise Canan'ın Tanrı ve sevgili oluşunun yanı sıra aşk ve ölüm meleği de olduğunu söyler. (Aslankara 1996, 73) Zeynep Ergun'a göre Canan'ı iki açıdan değerlendirmek gerekir. Bunlar “anlatıcının yarattığı, sihirli bir etkilenme gücü ile yol gösteren, erdem ve duyarlılığı simgeleyen tinsel Canan ile çocukluğunda kadınlığı vurgulanmış, sonradan Mehmet'le yatıp kalkmış, temelde sevdiği erkeğin peşine takılmış, sonu belirsiz bir yolun yolcusu, tensel Canan” (Ergun 1995, aktaran Kılıç 2006, 254) dir. Sonuçta romanın çok katmanlı yapısına uygun olarak değişik anlamlar içeren Canan figürü, Osman'ın yazıya ulaşma çabasını önce kışkırtır, sonra onun yolculuğa çıkmasını sağlar, yolculuğunun belirli bir bölümünde ona eşlik eder ve sonunda işlevini tamamlayarak sahnedeki yerini bırakır.

3. Yazı Arayışının Hedefinde Olan Kişiler

Hem *Kara Kitap*'ta hem de *Yeni Hayat*'ta arayışın öznesi konumunda olan kişilerin asıl ulaşmak istediği, hedefi yani yazıyı/yazarlığı simgeleyen kişiler de vardır. *Kara Kitap*'taki Celal ile *Yeni Hayat*'taki Nahit/Mehmet/Osman başta tali planda görünseler de kahramanın arayış sürecinin bir noktasından sonra asıl ulaşılacak istenen hedef konumuna gelirler. Gerek *Kara Kitap*'taki Galip gerekse *Yeni Hayat*'taki Osman, Rüya ile Canan'ı bir bakıma aşarak hedef konumdaki Celal'e ve Nahit/Mehmet/Osman'a yönelirler. Nitekim tasavvufi çağrışımları olan bu yönelim kurguyu belirlediği gibi çokanlamlı ve çokkatmanlı bir yapının oluşmasını sağlar.

Kara Kitap'ta arayışın hedefindeki kişi Galip'in kuzeni, Rüya'nın üvey ağabeyi olan gazeteci Celal Salik'tir. Tıpkı arayışın aracı konumundaki Rüya gibi romanda somut varlığı olmayan Celal, köşe yazılarıyla ve onu tanıyanların hakkında yaptıkları yorumlarla var olur. Başka bir ifadeyle “Celal elle tutulması olanaksız ve edilgen bir karakterdir.” (Kim 1993; aktaran Esen 1996, 235) Daha çok Galip'in anlatımları ya da köşe yazılarıyla hayat bulan Celal'in somut yaşamına ilişkin bilgiler de bu bağlamda verilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Somut varlığı tali planda kalan Celal'in yaşamı, oldukça trajik ve hüznüdür. Annesiz ve babasız büyüyen Celal, hayatın zorluklarıyla da erken yaşlarda tanışır. Nişantaşı'ndaki aile apartmanın çekme katında yaşayan Celal, muhabir olarak girdiği Milliyet gazetesinde kısa sürede yükselir. Trajik ve zorlu yaşamının sıkıntılarını avantaja çevirmeyi başarır ve acar bir muhabir olarak başladığı otuz yıllık gazetecilik serüveninin neticesinde tüm Türkiye'de tanınan hatta ünü yurtdışına yayılan saygın bir köşe yazarı haline gelir. "Otuz küsur yıl boyunca hiç sektirmeden" (KK, 329) yazan Celal, başta Selim Kaçmaz olmak üzere takma adlar kullanır, bir başkasının yerine geçme numaraları yapar. (KK, 222) Tebdil-i kıyafet gezer, birçok tehlikeli ve riskli konu hakkında araştırır, cesur yazılar kaleme alır. Gelenek-modernlik, Doğu-Batı, İstanbul, kimlik, Mevlana, asıl-kopya vb. birçok siyasi, sosyal, kültürel ve güncel konuyu işler.

Celal varlığıyla değil yazılarıyla Galip'in arayışının rotasını belirler. Celal adeta yazıyla özdeşleşmiş bir figürdür ve yazıyı temsil eder. Özellikle ilk bölümünün sonunda Celal'in Şehrikalp apartmanındaki dairesine gelen Galip için Rüya'yı aramak önemini yitirir ve onun yerini yazıyı, ilhamı ve edebiyatı simgeleyen Celal alır. Böylece Galip'in "kaybolan karısını araması gibi görünen şey, kendini keşfetmeye doğru bir iç yolculuk niteliği kazanır. Galip, Celal'in ikinci benliği ya da ikizi olduğunu fark eder. Onların ilişkisine, tasavvuftaki âşık ile maşuk ilişkisi temel alınarak biçim verilmiştir." (Kim 1993; aktaran Esen 1996, 254) Celal'in dairesinde bulunduğu her şeyi okumaya başlayan Galip, bir bakıma bilinç olarak da Celal'in iç dünyasına nüfuz etmeye, onun kişiliğini, ruhunu, hayata bakışını anlamaya çalışır. Sonunda Galip'in kafasındaki Celal imgesi bütünüyle değişir ve bu değişimle birlikte Galip ile Celal'in ruhsal özdeşleşmesi tamamlanır. "Galip, Mevlana'nın 'suret' ile 'mana' anlayışına denk düşecek bir tarzda, işlev ve biçim açısından Celal'in gerçekliği içinde var olur. Kendi benliği Celal'inkiyle yeniden bütünlenir, buna bağlı olarak Galip yazar olarak kendi benliğini gerçekleştirir." (Kim 1993; aktaran Esen 1996, 241) Hafızasını kaybetmeye başlayan Celal'in hafızasını edinen Galip, onun yerine yazmaya başlar. Galip'in Celal'in yerine geçerek yazılar yazmasıyla birlikte Celal'in işlevi de sona erer. Nitekim ruhsal ve düşünsel anlamda işlevini tamamlayan Celal, bir hayranı tarafından öldürülür.

Celal, roman boyunca farklı anlamlar ve çağrışımlar üreten bir sembol olarak değerlendirilebilir. "Köşe yazılarında dile gelmiş, romanda, kaldırımda kurşunlanmış bir ceset olarak görünmenin dışında cisimsel bir varlık olarak yer almamış, sadece söylem olarak bulunmuş Celal Salik'in" (Akçam, 2005, s.26) esas fonksiyonu yazı arayışının hedefindeki kişi olmasıdır. Galip'in yazıyı aramak üzere çıktığı içsel yolculuğun hedefinde yer alan Celal, bu anlamıyla Galip'in kimliğinin bir başka boyutunu temsil eder. Ya da Galip ile Celal, yazar Orhan Pamuk'un kendi kişiliğini ve kimliğini paylaştığı kişilerdir. Nitekim Celal ile Galip bağlamında birbirine karışmış iki kimlik ve karakter motifini yazar bilinçli olarak kullanır. Galip'in amacı da kimliğinin diğer yarısını oluşturan Celal'i bulmaktır. Sooyong Kim'e göre de "Celal azametli bir figürdür. Köşe yazılarından yola çıkılarak oluşturulan Celal imgesi, kararlı ve öfkeli, gösterişli ve alaycıdır. Gene de, neredeyse nüfuz edilmesi olanaksız bir haleyle çevrili Celal muammalı bir kişi olarak kalır. Celal karakteri hem Galip'in rehberi, hem Galip'in aşkının nihai nesnesi işlevini görür. Celal kendisini bir tür kurtarıcı olarak, Mehdi olarak sunar." (Kim 1993; aktaran Esen 1996, 247)

Yeni Hayat'ta Celal'in misyonunu Nahit/Mehmet/Osman üstlenir. Yazı arayışının hedefindeki Nahit/Mehmet/Osman, roman boyunca sürekli değişen farklı kimlikler ve adlar edinen bir roman kişisidir. Nahit/Mehmet/Osman'ın kimliğinin ilk evresini Nahit adını taşıdığı dönem oluşturur. Nahit, Dr. Narin'in tek oğludur ve taşrada gelenekçi bir ailede yetişir. Çok zeki bir çocuk olan Nahit dört buçuk yaşında okumaya başlar, "üstelik gazeteyi baş aşağı çevirince tersinden de harfleri seçip okuyabili(r). Kurallarını kendi koyduğu küçük çocuk oyunları keşfeder, babasını satrançta yener, iki kere okuduğu üç kıtalık bir şiiri hemen ezberler." (YH, 120) Aynı zamanda dürüst, yakışıklı, büyüklerine saygılı biri olarak yetiştirilen Nahit, (YH, 121) gelenekçi baba Dr. Narin için ideal bir

Turkish Studies

evlattır. Yine en olmadık zamanlarda hiç farkına varılmayan birinin içindeki cevheri sezer, ortaya çıkarır ve “kasaba lisesindeki hademenin oğluyla, ya da sinemanın makineye hep yanlış bobini takan meczup ve şair makinistiyle” (YH, 121) arkadaş olur. Dr. Narin ve onun etrafında örülen masalsı atmosferden de izler taşıyan Nahit, yaşamının bu evresinde ideal bir masal kahramanı olarak çizilir.

Nahit’in Mehmet’e dönüşmesi ise üniversite okumak için İstanbul’a gelmesi ve burada yazıya, kitaba ve okumaya merak salmasıyla başlar. Tıp fakültesinde öğrenci olan Nahit, zamanının büyük bölümünü kitap okuyarak geçirir. Rıfki Hat’ın yazdığı “Yeni Hayat” adlı kitapla da bu dönemde tanışır, tıpkı Osman gibi kitaptan çok etkilenir ve kitapta bahsedilen yeni hayatın, yeni dünyanın peşine düşer. Artık “bir zamanlar başka birisi olduğundan, taşrada bir yerdeki bir konaktan” (YH, 64) ve bu konaktaki hayatından, geçmişinden koptuğunu ve bunların hiçbir önemini olmadığını söyler. Dr. Narin, oğlunun peşine adamlar takar, Rıfki Hat’ın kitabını toplatmaya ve oğlunu yanlış olduğunu düşündüğü bu yoldan kurtarmaya çalışır. Fakat Nahit kendini tamamen kitaba ve kitapta anlatılan yeni hayata verir. Dış dünyayla bağlantısını keser, okula gitmez. Saçı sakalı uzun, üstü başı dağınık bir meczubu andıran Nahit, artık, insanlara “gün ışıktan hoşlanmayan bir baykuş” (YH, 141) gibi bakmaktadır. Sürekli kitabı okur, kitabın anlattığı yeni hayata nasıl varabileceğini düşünür ve yazının girift dünyasında varoluşunu gerçekleştirmeye girişir. Nitekim kitabın yazarı Rıfki Hat’ı ziyarete gider (YH, 139); fakat ondan kitabın sırrını öğrenemez ve arayışını tek başına sürdürmeye karar verir. Kitaba inanan, kitabın anlattığı ülkeyi, insanları bulabilmek için “bir mucize, bir ışık, bir melek, bir kaza bekleyerek” (YH, 187) sayısız otobüs yolculukları yapar. (Aksungur 2005, 186-187) Bu yolculukların birindeki trafik kazasında yanında ölen kişinin cebindeki kimliği alır, kendi kimliğini de onun cebine bırakır ve Mehmet olarak yeni bir hayata adım atar.

Nahit, Mehmet olarak başladığı yeni hayatında Taksim civarında bir otelde hem kâtiplik hem gece bekçiliği yapar. (YH, 37) Nahit/Mehmet’i ikinci kez harekete geçiren temel dürtü ise aşk ve babasının adamları tarafından öldürülme korkusudur. Bir akşam ailesiyle otele gelen Canan’a âşık olur ve yaşadıklarını ona anlatır. Canan da kitabı okur ve kitaptan etkilenir. Yine Osman’ın da Canan’ın etkisiyle kitabı okuması, kitaptan etkilenmesi Nahit/Mehmet’i korkutur. Nahit/Mehmet bu noktada dengeleyici bir işlev üstlenir ve hem Osman’a hem de Canan’a yeni hayat diye bir şeyin olmadığını kendi deneyimlerinden yola çıkarak ifade eder.

Nahit/Mehmet kitabın bir sırrının olmadığını anlatmasına rağmen ne Osman’ı ne de Canan’ı ikna edebilir. Hatta Canan’a duyduğu aşkın gücüyle kendini tekrar bir arayışın eşiğinde bulur. “Gidip döndüğü hayatta umduğunu bulamayan, kitabın bir hayalden ibaret olduğunu, kitabın anlattığı hayatı aramak yerine kitabı tekrar tekrar okumaktan başka yapılabilecek hiçbir şey olmadığını anlayan Nahit/Mehmet, kitabın okunduğunda eğlenceli, inanınca insanın yaşamını kaydıran bir hayal ürünü olduğunu anlatmaya çalışsa da ne sevgilisi Canan’ı ne de kitabı okuyan diğerlerini kırık kalpli kayıplar ve katiller ülkesinden uzak tutabilir.” (Aksungur 2005, 188) Babasının ajanları tarafından yaralanan Nahit/Mehmet, özellikle Canan’ı bu tehlikeli ortamdan uzak tutmak için ortadan kaybolur. (YH, 66) Nahit/Mehmet aslında somut yaşamdan kaçarak ikinci kez kitaba ve onun düşsel atmosferine sığınır.

Nahit/Mehmet herkesten ve her şeyden kaçarak Viranbağ kasabasına yerleşir ve bu “taşra kasabasında çılgın kalabalıktan uzakta, Rıfki Amca’nın kitabını el yazısıyla yeniden yaratıp, meraklılarına satmakla geçirir yaşamını.” (Ergun 1995; aktaran Kılıç 2006, 262) Kitapta yazan şeylerin kendisi için artık çok geride kaldığını söyleyen Nahit/Mehmet, uzun arayışlar sonunda iç huzura ulaşır. (YH, 201) Nitekim uzun yolculuklarının sonunda yeni bir hayat varsa, bunun yazının içinde olduğunu anlar ve “yazıda bulduğunu yazının dışında, hayatta aramanın boşuna olduğuna” (YH, 203) karar verir. Burada Osman adını kullanan Nahit/Mehmet’in yeni kimliğiyle birlikte arayışın hedefindeki kişi konumuna gelir. Nitekim uzun arayışların sonunda Osman, Viranbağ kasabasına gelir, Nahit/Mehmet/Osman’la konuşur. Nahit/Mehmet/Osman’ın yeni hayata ilişkin deneyimlerini edinir ve onu Yeni Dünya Sineması’nda Sonsuz Geceler adlı bir filmi izlerken öldürür. (YH, 215)

Turkish Studies

Nahit/Mehmet/Osman'ın öldürülmesi, yeni, saf ve mutlu bir hayatın imkânsızlığını imlediği gibi insanın kendisiyle hesaplaşması olarak da değerlendirilebilir. Osman artık kişiliğini, kimliğini ve adını bulmuştur ki adının açıklanması ile onun adını kullanan Nahit/Mehmet/Osman'ın ölümü aynı döneme denk gelir. Başka bir ifadeyle Osman'ın doğumu, Nahit/Mehmet/Osman'ın ölümüyle gerçekleşir.

Nahit/Mehmet/Osman, yaşamdan kaçıp ikinci kez kitaba sığındığı andan itibaren romanın yüzeysel anlam katmanındaki kimliğinden sıyrılarak, Osman'ın arayışının hedefindeki kurmaca, soyut ve içsel bir figüre dönüşür. Osman ile Nahit/ Mehmet/ Osman arasındaki büyük benzerlikler de bu iki kişinin aslında tek bir kişiliğin iki ayrı parçaları olduğunu gösterir. Nitekim Osman ve Mehmet çocukluklarında hep aynı kitaplarla yetişirler. Son yıllarda aynı kızı severler. İnsanın hayatını daha ilk okunuşunda değiştiren kitaptan ardı ardına etkilenirler. (Özer 1995, 46) Ayrıca Osman gibi Nahit/Mehmet/Osman da apolitik bir gençtir, güncel ve somut politikadan uzak durur. (YH, 134) Osman ile Nahit/Mehmet/Osman arasında kurulan bu simetrikler ve benzerlikler romanın çok katmanlı ve çokanlamlı dünyasıyla da uyumludur. *Kara Kitap*'ta olduğu gibi aynı kişiliğin iki farklı yönünü temsil eden Galip'le Celal'in özdeşleşmesi, Galip'in Celal'in ölümüyle yazıya ulaşması gibi metaforik ilişkiler *Yeni Hayat*'ta da kullanılır. Osman, yaratıcılığı ve yazıyı simgeleyen Nahit/Mehmet/Osman'ı bulur, onun deneyimlerini edinir ve onu öldürerek varoluşunu tamamlar. Böylece yazar olmayı başarır.

SONUÇ

Her romanında farklı biçim denemeleri yapan, değişik temalar kullanan ve yeni anlatımın biçimlerini zorlayan Orhan Pamuk, postmodern romanın avangart örnekleri arasında gösterilen *Kara Kitap*'ta ve *Yeni Hayat*'ta, bir yazar adayının "yazıya ulaşma/yazar olma" sürecini anlatımın odağına yerleştirir. Nitekim *Kara Kitap*'ın çok katmanlı ve çokanlamlı dünyasında Galip'in arayışının temelinde yazıya, ilhama ulaşmak vardır. Başka bir deyişle Galip'in yazarlığı, yazma edimini, yaratmayı temsil eder ve Şehrikalp Apartmanında Celal'e dönüştüğünde ya da ikinci kişiliğini bulduğunda yazar olur, yazmaya başlar. *Yeni Hayat*'ta ise okuduğu kitabın ardına düşen, kitabın sırrına vakıf olduğunu düşündüğü kişiyi öldüren ve onun yerine geçerek kitabı tüm yönleriyle inceleyen Osman'ın hayatı, yirmili yaşların başında ilk kitabını yazmak için yoğun mesai harcayan ve sekiz yıllık bir çalışmanın sonunda, ancak çok zor koşullarda yayımlatabilen Orhan Pamuk'un yazarlık serüvenini sembolize eder.

Sonuçta yazıya ulaşmak/yazar olmak izleğinden hareket ederek hem kendi yazarlık serüvenini hem geleneksel edebiyata dair birikimlerini hem de postmodern edebiyat tekniklerini sentezleyen Pamuk, Türk roman geleneği içerisinde önemli bir yerde duran iki eser üretir. Aynı zamanda tüm roman unsurlarını, (zaman, mekân, kurgu, anlatım ve tematik yapı) bir yazar adayının; üstkurmaca, metinlerarasılık, çoğulculuk, oyunsuluk vb. postmodern tekniklerle kotarılan yolculuğu bağlamında kuran Pamuk, böylece, çokanlamlı ve çokkatmanlı bu eserlere, Batı edebiyatında "künstlerroman" olarak adlandıran bir boyutu da eklemeyi başarır.

KAYNAKÇA

- AKÇAM Alper (2005). "Kara Kitap'a Karnavalesk Bakış", *Virgül Dergisi*, Aralık, s.25-28.
- AKSUNGUR Bilal (2005). Orhan Pamuk'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: On Sekiz Mart Üniversitesi.
- ALTUĞ Barbaros (1994). "Orhan Pamuk'la Söyleşi", *Vizyon Dergisi*, Kasım, s.112-115.

- ASLANKARA Sıddık (1996). “Bize Özgü Hüzün ve Yeni Hayatlar Özlemi”, Adam Sanat Dergisi, Ocak, s.72-80.
- ATAKAY Kemal (1996). “Kara Kitap’ın Sırrı”, (Der. Nüket Esen), Kara Kitap Üzerine Yazılar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- BAYRAV Süheyla (1996). “Kara Kitap ve Kendi Olmak”, (Der. Nüket Esen), Kara Kitap Üzerine Yazılar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- BOZDEMİR Orhan (1998). Orhan Pamuk’un “Yeni Hayat” ve Hermann Hesse’in “Bozkır Kurdu” (Der Steppenwolf) Adlı Romanında Kimlik Arayışı, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- ECEVİT Yıldız (2004). Orhan Pamuk’u Okumak, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ERGUN Zeynep (2006). “Yeni Hayat Üzerine Bir Deneme: Sanatı Yitirme Kaygısı”, (Der. Engin Kılıç), Orhan Pamuk’u Anlamak, İstanbul: İletişim Yayınları.
- EVER Mustafa (2006). “Dante’den Orhan Pamuk’a Yeni Hayat”, (Der. Engin Kılıç), Orhan Pamuk’u Anlamak, İstanbul: İletişim Yayınları.
- KİM Sooyong (1996). “Mürşid ile Mürid: Kara Kitap’ı Bir Yorumlama Çerçevesi Olarak Tasavvuf”, (Der. Nüket Esen), Kara Kitap Üzerine Yazılar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- KOÇAK Orhan (1996). “Aynadaki Kitap/Kitaptaki Ayna”, (Der. Nüket Esen), Kara Kitap Üzerine Yazılar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- KUTLU Mustafa (1996). “Kara Kitap”, (Der. Nüket Esen), Kara Kitap Üzerine Yazılar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ORAN Fatma (20 Ekim 1994). “Orhan Pamuk’la Yeni Romanı, Yeni Hayat Üzerine: Mutlak’ın Karamela Tadı.”, Cumhuriyet Kitap, s. 6.
- ÖZER Sema (1995). “Don Kihote’dan Yeni Hayat’taki Osman’a”, Varlık Dergisi, Ağustos, s.44-46.
- SARAÇOĞLU Semra (2003). Self-reflexivity in Postmodernist Texts: a Comparative Study of the Works of John Fowles and Orhan Pamuk, Doktora Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- ŞEN Cafer Y (1996). “Yeni Hayat’ın Sırları”, Dergah Dergisi, Nisan, s.11.
- UĞURLU Ayşegül A (2003). Orhan Pamuk Romanlarında Atmosfer, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi